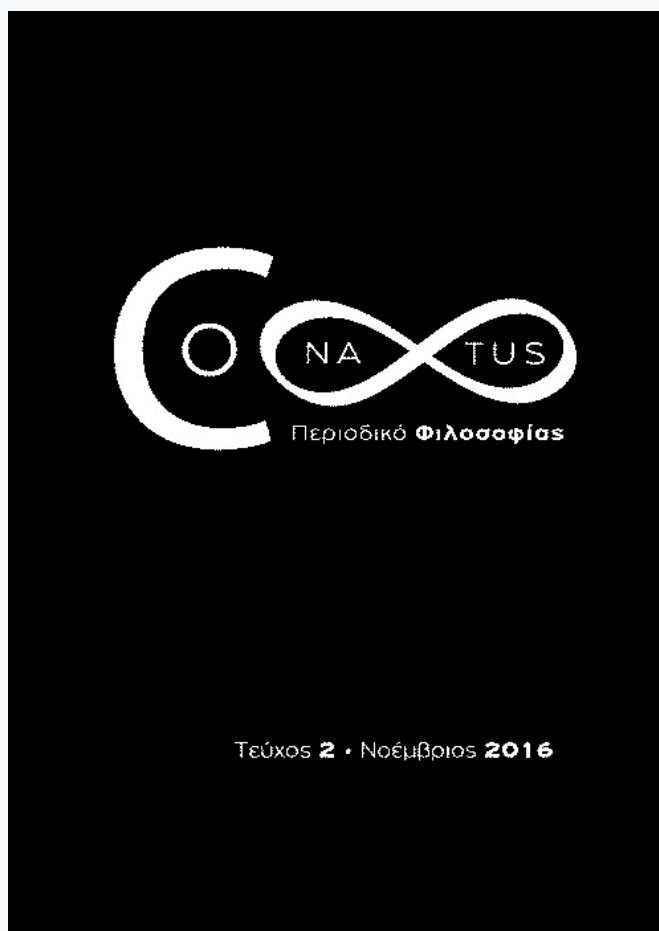

Conatus - Journal of Philosophy

Vol 1, No 2 (2016)

Conatus - Journal of Philosophy

Suicide: A Solution to the Problem of the Absurd?

Miron Zacharakis

doi: [10.12681/conatus.11906](https://doi.org/10.12681/conatus.11906)

Copyright © 2017, Miron Zacharakis

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Zacharakis, M. (2017). Suicide: A Solution to the Problem of the Absurd?. *Conatus - Journal of Philosophy*, 1(2), 73–76. <https://doi.org/10.12681/conatus.11906>

Τεύχος **2** • Νοέμβριος **2016**

**Περιοδική Έκδοση του Εργαστηρίου
Εφαρμοσμένης Φιλοσοφίας**

Τμήμα Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής &
Ψυχολογίας
Φιλοσοφική Σχολή
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο
Αθηνών

Τεύχος **2** • Νοέμβριος 2016

ISSN: 2459-3842

Υπεύθυνος Έκδοσης

Ευάγγελος Πρωτοπαπαδάκης
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΗΘΙΚΗΣ, ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ, ΕΚΠΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Διεύθυνση/ Αρχισυνταξία

Δέσποινα Βερτζάγια
ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Συντακτική Επιτροπή Έκδοσης

Τρισεύγενη Γεωργακοπούλου
ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Μελέτης Δημητράτος
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Κατερίνα Καρούνια
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ PARIS I PANTHEON - SORBONNE και ΕΚΠΑ

Θάνος Κισσόγλου
ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Κατερίνα Πλευρίδη
ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Γεωργία - Ζωή Τσουχλιάρη
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

Παναγιώτης Χρυσόπουλος
ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Επιστημονική Επιτροπή Έκδοσης

Γεώργιος Βασιλάρος
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ, ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΕΚΠΑ

Στέλιος Βιρβιδάκης
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΜΙΘΕ ΕΚΠΑ

Βίκυ Ιακώβου
ΛΕΚΤΟΡΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Γεράσιμος Κακοθύρνης
ΛΕΚΤΟΡΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ, ΕΚΠΑ

Πούλος Καλλιγιάς
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΜΙΘΕ, ΕΚΠΑ

Αλέξανδρος Νεχαμάς
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ, ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ,
PRINCETON UNIVERSITY

Βάνα Νικολαΐδου - Κυριανίδου
ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΦΠΨ, ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΕΚΠΑ

Γεώργιος Στείρνης
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ ΣΤΗ ΔΥΣΗ, ΤΜΗΜΑ Φ.Π.Ψ.,
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΕΚΠΑ

Βούλα Τσούνα
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, UNIVERSITY OF CALIFORNIA, SANTA BARBARA

Φιλολογική επιμέλεια

Αναστασία Θεοδούλη

Γραφιστική επιμέλεια & σελιδοποίηση

Αχιλλέας Κλεισούρας

Σχεδιασμός λογοτύπου

Αντιγόνη Παναγιωτίδου

e-mail επικοινωνίας & υποβολής άρθρων: conatus@ppp.uoa.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Editorial	7
Ενότητα 1: Μεταφράσεις	
MICHEL FOUCAULT, ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ 6 ^{ης} ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1982 Η ερμηνευτική του υποκειμένου. Μαθήματα στο Collège de France, 1981-1982 <i>Θάνος Κιοσόγλου</i>	11
Ενότητα 2: Άρθρα	
ΨΗΦΙΑΚΑ ΑΒΑΤΑΡ: ΜΙΑ ΜΕΤΑΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΒΥΘΙΣΗΣ <i>Γιάννης Καλλιγέρης & Παναγιώτης Χρυσόπουλος</i>	37
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΑΛΑΙΝ ΡΕΝΩ <i>Νικόλαος Ντόλας</i>	49
ΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΥ ΕΡΩΤΑ ΣΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΦΑΙΔΡΟ <i>Φώτης Στάμος</i>	56
Ενότητα 3: Βιβλιοπαρουσιάσεις	
ΨΥΧΟΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ Buynq-Han, Psicopolítica: Neoliberalismo y nuevas técnicas de poder, Herder Editorial, Barcelona 2014 <i>Ανδρέας Βατσινάς</i>	67
ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑ: ΛΥΣΗ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΟΓΟΥ; Αλμπέρ Καμύ, Ο μύθος του Σίσυφου, μτφρ: Νίκη Καρακίτσου-Ντουζέ, Καστανιώτης, Αθήνα 2010 <i>Μύρων Ζαχαράκης</i>	73
Ενότητα 4: Συνεντεύξεις	
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ <i>Συνέντευξη με τον Alain Renaut</i> Υπεύθυνη συνέντευξης: Κατερίνα Καρούνια	79

Αυτοκτονία: Λύση στο πρόβλημα του παραλόγου;

📖 Αλμπέρ Καμύ, *Ο μύθος του Σίσυφου*, μτφρ. Νίκη Καρακίτσου-Ντουζέ, Καστανιώτης, Αθήνα 2010

Μύρων Ζαχαράκης

Προπτυχιακός φοιτητής ΦΠΨ, ΕΚΠΑ

Ο Albert Camus (7 Νοεμβρίου 1913 – 4 Ιανουαρίου 1960), ο οποίος τιμήθηκε το 1957 με το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας για το σύνολο του έργου του, ήταν από τις σημαντικότερες προσωπικότητες στον πνευματικό χώρο της Γαλλίας κατά τον 20ο αιώνα. Ήταν στρατευμένος στους κοινωνικούς αγώνες της Αριστεράς, υπέφερε από υλική ένδεια και χρόνια φυματίωση, ενώ απεβίωσε σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα σε ηλικία μόλις 47 ετών.

Έγινε γνωστός ως φιλόσοφος και λογοτέχνης γράφοντας μυθιστορήματα (*Ο Ξένος*, *Η Πανούκλα*), διηγήματα (*Η εξορία και το βασίλειο*), θεατρικά έργα (*Καλιγούλας*, *Οι δίκαιοι*) και φιλοσοφικά δοκίμια (*Ο Μύθος του Σίσυφου*, *Ο επαναστατημένος άνθρωπος*). Η φήμη του οφείλεται τόσο στα λογοτεχνικά του βιβλία όσο και στα δοκίμιά του, μέσα στα οποία πολύ σημαντικό είναι το δοκίμιο *Ο μύθος του Σίσυφου* (*Le Mythe de Sisyphe*, 1942), επειδή σε αυτό αναπτύσσει τις φιλοσοφικές του θέσεις.

Σύμφωνα με την ταξινόμηση του ίδιου του Camus, *Ο μύθος του Σίσυφου* υπάγεται στον «κύκλο του παραλόγου» μαζί με τα θεατρικά του έργα *Η παρεξήγηση* (*Le Malentendu*), *Καλιγούλας* (*Caligula*, 1944) και το μυθιστόρημα *Ο Ξένος* (*L'Étranger*, 1942).

Αν και φιλοσοφικό έργο, *Ο μύθος του Σίσυφου* είναι γραμμένος με απλό και ξεκάθαρο ύφος αλλά και αρκετά λογοτεχνικά στοιχεία.

Ο Camus αρχίζει το βιβλίο ξεκαθαρίζοντας ήδη από τον πρόλογο το πρόβλημα που πρόκειται να εξετάσει:

«Υπάρχει ένα μονάχα φιλοσοφικό πρόβλημα πραγματικά σοβαρό: η αυτοκτονία. Αν κρίνουμε πως η ζωή αξίζει να τη ζει ή να μην τη ζει κανείς, απαντούμε στο θεμελιώδες ερώτημα της φιλοσοφίας. Τα υπόλοιπα, αν ο κόσμος έχει τρεις διαστάσεις, αν το πνεύμα διαιρείται σε εννιά ή δώδεκα κατηγορίες, έπονται. Είναι παιχνίδια. Πρέπει πρώτα να απαντήσουμε».¹

Αρχίζει λοιπόν το δοκίμιο παραδεχόμενος ότι το φαινόμενο της αυτοκτονίας συν-

¹ Βλ. Αλμπέρ Καμύ, *Ο μύθος του Σίσυφου*, μτφρ. Νίκη Καρακίτσου-Ντουζέ, Καστανιώτης, Αθήνα 2010, σ. 18.

δέεται στενά με την αναγνώριση από μέρους του ανθρώπου ότι η ίδια η ζωή είναι παράλογη. Σύμφωνα με τον Camus, αυτή η παραδοχή δημιουργεί στον άνθρωπο το συναίσθημα του παραλόγου. Με τα δικά του λόγια, είναι «η διάζευξη του ανθρώπου από τη ζωή του, του ηθοποιού από το σκηνικό του, αυτό ακριβώς είναι το συναίσθημα του παραλόγου».²

Από τη στιγμή που ο άνθρωπος βιώσει στη ζωή του αυτό το συναίσθημα, έρχεται άμεσα αντιμέτωπος με την προοπτική της αυτοκτονίας. Τι είναι όμως αυτό το συναίσθημα του παραλόγου και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να κάνει την εμφάνισή του; «Η πρωτόγονη εκθρόνιση του κόσμου», γράφει ο Camus, «περνώντας μέσα από χιλιετίες, επιστρέφει προς εμάς. Δεν νιώθουμε, προς στιγμήν, τον κόσμο, αφού για αιώνες δεν καταλαβαίναμε παρά τις μορφές και τα σχήματα που του δίναμε εκ των προτέρων».³ Ο Camus αναφέρει απλά παραδείγματα από την καθημερινή ζωή, για να φανεί καλύτερα το συναίσθημα που περιγράφει:

«[...] ένας άνθρωπος μιλά στο τηλέφωνο πίσω από μια τζαμαρία. Δεν τον ακούμε αλλά βλέπουμε τη μιμητική που δεν σημαίνει τίποτα για μας: αναρωτιόμαστε τι σκοπό έχει η ζωή του. Τούτη η δυσφορία μπροστά στην απανθρωπιά ακόμα και του ανθρώπου, τούτη η ανυπολόγιστη πτώση μπροστά στην εικόνα του εαυτού μας, τούτη η “ναυτία”⁴ όπως τη χαρακτηρίζει ένας συγγραφέας της εποχής μας, και αυτά επίσης είναι το παράλογο».⁵

Ο Camus υποστηρίζει ότι πρόκειται για κάτι που αναπάντεχα μπορεί να παρουσιαστεί στη ζωή ενός ανθρώπου, όταν αυτός έρθει σε άμεση επαφή με το γεγονός ότι ζούμε σε έναν κόσμο που προκαλεί αποξένωση, μοναξιά και κούραση. Είναι δηλαδή το συναίσθημα του παραλόγου, που θεμελιώνει την αντίστοιχη έννοια. Ουσιαστικά, δεν πρόκειται παρά για την αντίθεση ανάμεσα στην απαίτηση του ανθρώπου για νόημα στον κόσμο και την πλήρη απουσία νοήματος που τον χαρακτηρίζει. Ο Camus, κατά τη συλλογιστική πορεία του βιβλίου, συνδιαλέγεται με το έργο άλλων συγγραφέων που άσκησαν κριτική στη λογική για χάρη των ανθρώπινων βιωμάτων. Είναι κυρίως οι Heidegger, Jaspers, Shestov, Kierkegaard, ενώ ακόμη και ο Husserl θα μπορούσε να συγκαταλεχθεί σε αυτούς. Αυτοί οι φιλόσοφοι αντιλήφθηκαν μαζί με τον Camus τη αντίφαση και την αντινομία του κόσμου εκφράζοντας την ανθρώπινη αγωνία μπροστά του. Για παράδειγμα, στο *Οι Δαιμονισμένοι* του μυθιστοριογράφου Dostoyevsky, ο μυστηριώδης ήρωας Kyrilon, αρνείται την ύπαρξη του Θεού και την αθανασία της ψυχής, δηλώνοντας ότι ο άνθρωπος το μόνο που έκανε πάντα ήταν να εφευρίσκει τον Θεό έτσι ώστε να μην αυτοκτονεί, ενώ ύστερα αυτοκτονεί ο ίδιος με σκοπό να αποδείξει ότι ο άνθρωπος είναι απόλυτα ελεύθερος, δηλαδή θεός.

Ωστόσο, ο Camus υποστηρίζει πως οι παραπάνω φιλόσοφοι δεν φτάνουν ως τις

² Ό.π., σ. 20.

³ Ό.π., σ. 30.

⁴ Σημείωση: εδώ εμφανώς αναφέρεται στο μυθιστόρημα του Jean Paul Sartre *Η ναυτία*.

⁵ Ό.π., σ. 31.

⁶ Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι, *Δαιμονισμένοι*, μτφρ. Άρνης Αλεξάνδρου, Γκοβόστνης, Αθήνα 2014, σ. 214.

ακραίες συνέπειες της σκέψης τους και κάνουν το λάθος να προσφέρουν ελπίδα στον άνθρωπο, δηλαδή αποδίδουν νόημα στον κόσμο.⁷ Γι' αυτό ο Camus αποστασιοποιείται και στέκεται με επιφύλαξη απέναντι σε κάθε άποψη που προβάλλεται ως αλήθεια.

Ποιός είναι λοιπόν το συμπέρασμα του Γάλλου συγγραφέα; Ο κόσμος είναι χωρίς νόημα, αλλά εμείς, ως ανθρώπινα όντα, επιδιώκουμε νόημα. Όταν αυτή η αντίθεση συνειδητοποιηθεί, και για τον Camus όλο και περισσότεροι το κάνουν στη σύγχρονη εποχή, ο καθένας οφείλει να πάρει μια απόφαση: είτε θα συνεχίσει να αναζητά κάπου τη λύτρωση είτε θα αποδεχτεί ότι ο κόσμος μας είναι παράλογος, δηλαδή στερείται νοήματος. Από τη στιγμή που θα βιώσει πλήρως το παράλογο, ανακαλύπτει ότι το μόνο πράγμα που μπορεί να προσδοκά είναι ο θάνατος. Τότε όμως συμβαίνει και κάτι άλλο: αναγνωρίζοντας την αμετάκλητη πραγματικότητα του θνήσκουν απαλλάσσεται από όποιες ψευδαισθήσεις είχε, αποκτώντας έτσι την ελευθερία του.

Για τον Camus, ο άνθρωπος οφείλει να αρνηθεί κάθε λύτρωση από τον παράλογο κόσμο, είτε με τη θρησκεία, είτε με κάποια ιδέα, είτε με την αυτοκτονία, είτε απλά με την καθημερινότητα. Ο παράλογος άνθρωπος, δηλαδή ο άνθρωπος που έχει πλήρη γνώση του παραλόγου, μοιάζει τόσο με τον Δον Ζουάν όσο και με έναν ηθοποιό: φορώντας ξένες μάσκες διαρκώς υποδύεται ρόλους, στους οποίους δίνει την ψυχή του, ενώ γνωρίζει ότι ο χρόνος του είναι περιορισμένος. Στην απαίτηση για νόημα και αντικειμενική αλήθεια, ο Camus συντάσσεται με τον Nietzsche και αντιπροτείνει τη δημιουργία. Ο Nietzsche άλλωστε είχε τονίσει ότι «η ενθάδε ύπαρξη και ο κόσμος δικαιολογούνται εσαεί μόνον ως αισθητικό φαινόμενο».⁸ Αυτή η δημιουργία, η παράλογη τέχνη δηλαδή, θα έχει τα τρία χαρακτηριστικά της παράλογης σκέψης: την επανάσταση, την ελευθερία και την ποικιλία.

Πρόκειται δηλαδή για συνεχή ελεύθερο αγώνα για δημιουργία και ευτυχία, χωρίς κανένα εξωανθρώπινο νόημα. Αυτό σημαίνει πως όταν ο άνθρωπος συλλαμβάνει πλήρως το παράλογο του κόσμου και όμως δεν παραιτείται αυτοκτονώντας, αλλά εξεγείρεται απέναντί του ζώντας τη ζωή του, τότε μονάχα είναι ελεύθερος. Η ανθρώπινη μοίρα μοιάζει έτσι με τη μοίρα του μυθικού Σίσυφου, ο οποίος ήταν καταδικασμένος από τους θεούς να σπρώχνει έναν βράχο ως την κορυφή του βουνού, ύστερα ο βράχος κατακύλαγε και έπρεπε να αρχίσει την προσπάθεια πάλι από την αρχή.

«Μία μόνο ηθική μπορεί να παραδεχτεί ο παράλογος άνθρωπος», γράφει, «την ηθική που είναι ένα με τον Θεό: εκείνη που υπαγορεύεται. Όμως ο παράλογος άνθρωπος ζει μακριά από τον Θεό».⁹ Επομένως, με το παράλογο δεν αίρεται η ηθική αλλά αντίθετα μεγαλώνει η ανθρώπινη ευθύνη, διότι δεν υπάρχει καμία εξωτερική εγγύηση που να προσφέρει ασφάλεια, όπως συμβαίνει με μια ηθική που βασίζεται στην εξουσία του Θεού. Επιπλέον, σε αυτό νέο είδος ζωής που προκύπτει από την αποδοχή του παραλόγου, στόχος είναι να ζει κανείς όσο περισσότερο γίνεται, συσσωρεύοντας τη μεγαλύτερη δυνατή εμπειρία: αυτό είναι για τον Camus η ελεύθερη ζωή, η ζωή του

⁷ Αλμπέρ Καμύ, *Ο μύθος του Σίσυφου*, ό.π., σ. 182-183.

⁸ Φρίντριχ Νίτσε, *Η γέννηση της τραγωδίας*, μτφρ. Ζήσης Σαρίκας, Πανοπτικών, Αθήνα 2010, σ. 80.

⁹ Αλμπέρ Καμύ, *Ο μύθος του Σίσυφου*, ό.π., σ. 96.

επαναστατημένου ανθρώπου.

Συνεπώς, στο ερώτημα αν η αυτοκτονία αποτελεί λύση στο πρόβλημα του παράλογου του κόσμου, η απάντησή του είναι καταφατική: η αυτοκτονία είναι λύση απέναντι στο παράλογο αλλά το παράλογο δεν πρέπει να επιλυθεί: ο άνθρωπος οφείλει να το βιώσει και να αρνηθεί όλες τις ψευδαισθήσεις, δηλαδή τα σχήματα που του έχουν αποδοθεί κατά καιρούς από την ανθρωπότητα. Αυτή η ζωή μονάχα μπορεί να κάνει τους ανθρώπους πραγματικά ευτυχείς. Με τα λόγια του ίδιου του Camus: «ο αγώνας και μόνο προς την κορυφή αρκεί για να γεμίσει μιαν ανθρώπινη καρδιά. Πρέπει να φανταστούμε τον Σίσυφο ευτυχισμένο».¹⁰

Καταλήγοντας, το δοκίμιο του Camus *Ο μύθος του Σίσυφου* εξετάζει αρχικά την αυτοκτονία, για να την απορρίψει τελικά ως ψευδαισθησιολογία και προσπάθεια διαφυγής από τη δίχως νόημα πραγματικότητα. Προτάσσει όμως και ένα νέο ιδεώδες ζωής, κατά το οποίο ο άνθρωπος αναγνωρίζει τον παραλογισμό ολόκληρης της ενθάδε ύπαρξης, μετουσιώνοντας τη ζωή σε δημιουργία (καλλιτεχνική ή ιστορική).¹¹ Ο Camus, ο οποίος από κοινού με φιλοσόφους όπως ο Heidegger και ο Sartre ανήκει στον άθεο Υπαρξισμό, υποστηρίζει ότι το μόνο που υπάρχει είναι το παράλογο σύμπαν και ο άνθρωπος, που έχει την απόλυτη ελευθερία να καθορίσει ο ίδιος την ηθική του εντελώς ανεξάρτητα από οποιαδήποτε ανταμοιβή ή μεσσιανική προσδοκία.¹² Πρόκειται για έναν ηρωικό Μηδενισμό.

Είναι φανερό η επιρροή του Camus από ήρωες των ντοστογιεφσκικών μυθιστορημάτων (πχ Kyrilov), από τη Φαινομενολογία του Husserl, τον άθεο Υπαρξισμό του Heidegger, τον θρησκευτικό Υπαρξισμό των Jaspers, Shestov και Kierkegaard, αλλά κυρίως από τη φιλοσοφία του Nietzsche που υπογράμμιζε την ανυπαρξία νοήματος στον κόσμο, προτάσσοντας ως μέγιστο καθήκον την αγάπη στη ζωή.¹³ Μέσα στο έργο φαίνεται επίσης η απαισιοδοξία που επικρατούσε στον πνευματικό χώρο κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς και οι προσωπικές συνθήκες ζωής του Camus (υλική ένδεια, ασθένεια και κοινωνικοί αγώνες). Οπωσδήποτε, θα μπορούσε ο Camus, αναφερόμενος στη στερημένη από κάθε νόημα ανθρώπινη ζωή, να επαναλάβει τα λόγια του Nietzsche: «γιατί σ' αγαπώ, ω αιωνιότητα».¹⁴

¹⁰ Ο.π., σ. 168.

¹¹ Το συγκεκριμένο βιβλίο συνετέλεσε στην ανάπτυξη του περιήγησιμου «θεάτρου του παραλόγου», ενώ οι συγγραφείς Ionesco, Beckett, Genet και Adamov θεωρείται ότι προσέφεραν καλλιτεχνική άρθρωση στην φιλοσοφία του Camus για τον θεμελιώδη παραλογισμό της ζωής.

¹² Αξίζει να σημειωθεί ότι παρόμοιες απόψεις εξέφρασε στον ελληνικό χώρο ο επίσης λογοτέχνης και φίλος του Camus, Νίκος Καζαντζάκης. Ενδεχομένως πρόκειται για κοινή επιρροή από τον Nietzsche.

¹³ Ο υπαρξιστής φιλόσοφος Berdiaev αναφέρει ότι ο Camus διαμορφώθηκε από τη φιλοσοφία του Nietzsche, για τον οποίο «το να υπομένει τις τας οδύνας και τα δεινά, δίχως να επιζητεί παρηγορίαν, χωρίς να ελπίζει εις μίαν νέαν ζωήν ενός «άλλου κόσμου», τούτο αποτελεί τον αληθή και πραγματικόν ηρωισμόν». Βλ. Νικολάου Μπερδιάγιεφ, *Θείον και ανθρώπινον: η υπαρξιακή διαλεκτική των σχέσις*, μτφρ. Προδρόμου Γ. Αντωνιάδου, Εκδόσεις Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 77.

¹⁴ Φρίντριχ Νίτσε, *Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα*, μτφρ. Ζήσης Σαρίκας, Πανοπτικών, Αθήνα 2010, σ. 334 κ.εξ.

